

16. De tuinbouw heeft de beste gronden nodig

door Prof. Dr C. H. Edelman

Overdruk uit: Mededeelingen van de Directeur van de Tuinbouw,
October 1945

De bodemkartering van gedeelten van Nederland, welke onlangs door de oprichting van de Stichting voor Bodemkartering een feit is geworden, heeft een langdurige voorgeschiedenis gehad en er is vooral in de laatste 20 jaar veel voorbereidend werk verricht; tot 1942 voornamelijk door Dr Ir W. A. J. Oosting, na diens overlijden in genoemd jaar onder leiding van de schrijver van dit artikel.

Tijdens deze voorbereiding hebben wij de meeste tuinbouwgebieden van ons land bezocht en enkele goed leren kennen. Het is duidelijk, dat wij vooral de aandacht hebben besteed aan de grondgesteldheid en de gewassen, die verbouwd worden.

Naarmate de bodemkaarten, die thans in bewerking zijn en waarvan er enkele speciaal tuinbouwgebieden betreffen, gereedkomen, zal er alle aanleiding zijn, op het nauwe verband tussen de opbrengsten van de gewassen en de hoedanigheid van de grond in te gaan, maar vooruitlopend op deze meer definitieve resultaten willen wij thans reeds constateren, dat de opbrengsten van vele tuinbouwgewassen over het gehele areaal gerekend, een grote verspreiding vertonen en dat deze spreiding sterk onder de invloed staat van de verschillen in hoedanigheid van de grond.

Deze voorlopige conclusie zal, dunkt ons, voor niemand een verrassing zijn. Iedere lezer van dit tijdschrift zal uit eigen ervaring voorbeelden kennen van tuinbouwbedrijven, die een financiële mislukking zijn geworden, omdat de grond niet voldeed aan redelijke eisen. Tevens weet ook iedereen, dat de grondgesteldheid slechts één der omstandigheden vormt, die de financiële resultaten van een tuinbouwbedrijf beïnvloedt. Het doel van dit artikel is niet, om uitvoerig op al deze zaken in te gaan. Wel beogen wij, enkele consequenties te bespreken van het feit, dat vele tuinbouwbedrijven worden aangetroffen op gronden, die slechts aan middelmatige eisen of nog minder voldoen.

De prijzen, die thans voor de tuinbouwproducten officieel worden bedongen, hangen samen met de gemiddelde kostprijs. Deze gemiddelde kostprijs is op een bepaalde wijze berekend en berust o.a. op een gemiddelde opbrengst. Onderstellen wij, dat deze berekening van juiste gegevens uitgaat, dan mag men onderstellen, dat bedrijven, die de gemiddelde opbrengst halen en onder enigszins normale omstandigheden werken, ook een bescheiden geldelijke voordeel opleveren. Voorts zijn er bedrijven, waarvan de opbrengsten boven het gemiddelde liggen; die varen dus wel bij de vastgestelde prijzen. Daarnaast staan de zwakke broeders, met opbrengsten onder het gemiddelde en die met verlies werken.

Wij weten niet, hoe de grootten van deze drie groepen zich tot elkaar verhouden, maar er zullen ongeveer evenveel bedrijven boven

als onder het gemiddelde liggen, zodat velen niet zonder reden de vastgestelde prijzen te laag vinden. Het koor der ontevredenen klinkt thans weer luid; van de tevredenen verneemt men natuurlijk niets of veel minder.

Toen wij omstreeks 1938 voor het eerst nader met het Westland kennis maakten, had men daar voor ons bodemkundig werk weinig aandacht. Het enige, waar de tuinders belang in stelden, was de mogelijkheid van terugkeer van de ouderwetse hoge prijzen. Een prijspeil, dat voor het slechtste bedrijf nog winstgevend is, dat was, waarnaar men verlangde. Zo was het te voren ook geweest, en daarvan was de wilde uitbreiding van de teelt ook het rechtstreekse gevolg geweest.

In de „boom“-tijd, na de vorige oorlog, golden geen bodemkundige overwegingen. Het ging er slechts om, zo snel mogelijk een zo groot mogelijk oppervlak met glas bezet te krijgen. Ook op slecht land was de teelt rendabel. Wie maalde er toen om grondverschillen en hun gevolgen?

De „boom“-tijd is echter al weer lang geleden. Een prijspeil, waarbij ook het slechtste bedrijf rendeert, is onwaarschijnlijk geworden.

Wij moeten dus uitgaan van de werkelijkheid, die daarop neerkomt, dat vele bedrijven, waarvan de kostprijs boven het gemiddelde ligt, met onvoldoende winst of met verlies zullen werken.

De vraag is nu, of dat zo kan blijven. Ongetwijfeld zijn er nog bedrijven, die door goede voorlichting en door rationalisering of intensivering nog vooruit kunnen komen. Maar indien de oorzaak van de slechte resultaten in de grondgesteldheid gelegen is, zal er maar één goede oplossing voor de moeilijkheden te vinden zijn en dat is: verhuizen naar een plaats, waar een beter bestaan voor de tuinder mogelijk is.

Nu weet ieder, hoe moeilijk het is, om aan goede grond te komen. Vele tuinders zijn op middelmatig of slecht land begonnen, omdat beter land niet te krijgen was. Zij wisten wel, dat hun bedrijf niet 100% zou worden, maar zij waren met een sober bestaan tevreden en verwachtten ook niet meer van hun bedrijf. Intussen is deze categorie tuinders langzamerhand in een moeilijk parket terechtgekomen. Wie zou deze mensen een redelijk bestaan misgunnen? Maar zij kunnen dit op de huidige standplaats van hun bedrijf, ondanks toewijding en vakkennis, niet verwerven. Zou het zo geheel onmogelijk zijn, deze bedrijven te verplaatsen naar goed land?

Wij willen deze vraag thans uitsluitend uit bodemkundig oogpunt bekijken. Wij weten zeer goed, dat er economische, sociale en psychische moeilijkheden aan een dergelijke verplaatsing verbonden zijn, die niet gering te achten zijn. Maar wij willen deze thans buiten beschouwing laten, omdat ze pas van belang worden, indien er ooit serieus over verplaatsing op grotere schaal gesproken zal worden.

„De Tuinbouwgid“ 1945 vermeldt op pag. 166, dat de totale

oppervlakte tuinbouwgrond in Nederland voor het jaar 1943 bedroeg 131.513 ha. De totale oppervlakte cultuurgrond (landbouwgrond) in Nederland wordt op dezelfde plaats vermeld als te bedragen 2.357.843 ha. De tuinbouw gebruikt dus slechts 6% van de Nederlandse cultuurgrond. Welk percentage van de Nederlandse grond is voor tuinbouw ten volle geschikt? Deze vraag kan thans nog niet exact worden beantwoord. Er bestaan vele vormen van tuinbouw, en wat voor de ene teelt het beste is, is dat voor de andere nog niet. Wanneer wij schattingen gaan maken over de geschiktheid van Nederlandse gronden voor tuinbouwdoeleinden, dan moet dat in het huidige stadium van onze kennis globaal gebeuren. Bij voorbaat willen wij met de mogelijkheid rekening houden, dat een algemene conclusie niet voor ieder afzonderlijk type tuinbouw behoeft te gelden. Maar dat behoeft geen belemmering te vormen voor een poging om toch tot een algemene schatting te komen.

Een moeilijkheid is voorts, dat nog niet precies bekend is, welke bodemgesteldheid voor een bepaalde tuinbouwcultuur de meest geschikte is. Bij de voortgaande studie van de bodemgesteldheid van de centra van tuinbouw, waar de teelt op hoog peil staat, zullen stellig precieze voorstellingen over de gunstigste bodemgesteldheid worden verkregen. Dit is één der opgaven, die door de bodemkartering moeten worden vervuld. Daartoe is nauwe samenwerking tussen tuinbouwkundigen en bodemkundigen nodig. Intussen moeten wij op dit moment tevreden zijn met de enigszins vage uitspraak, dat de beste tuinbouwgronden te zoeken zijn onder de gronden, die ook in andere opzichten de beste reputatie hebben.

De Nederlandse gronden hebben in het algemeen een goede naam. Vele gebieden, zoals de zeekelegebieden, bestaan grotendeels uit uitstekende gronden. Wij zijn stellig niet optimistisch, als wij menen, dat 50% van de zeekelegronden voor velerlei doeleinden zeer goed moeten worden genoemd. De rivierkelegronden hebben een minder goede naam. Stellen wij daar het percentage prima land op 25%. De zandgronden zijn minder vruchtbaar, maar bij voldoende bemesting kan hier toch ook veel bereikt worden. Laten wij aannemen, dat hiervan 10% aan hoge eisen voldoet. De veengronden zijn zeer uiteenlopend, maar niemand zal willen tegenspreken, dat daarvan 10% toch als zeer vruchtbaar mag worden beschouwd. En wanneer wij van het gehele land 20% als van uitstekende hoedanigheid beschouwen, zal men dit wel niet als een te optimistische raming willen beschouwen.

Onze cijfers zijn tamelijk willekeurig, maar de bedoeling was vooral om duidelijk te maken, hoe weinig grond de tuinbouwers eigenlijk maar nodig hebben. Hoe hoog de eisen ook gesteld worden, er kan gemakkelijk aan voldaan worden. Wie gebieden wil uitsluiten wegens ongeschikte ligging of minder gunstig klimaat, hij mag gerust zijn gang gaan. Van het kleine percentage van 20 mag nog het grootste gedeelte worden geschrapt. Er blijft altijd nog wel genoeg over om te kunnen garanderen, dat er, alle vormen

van tuinbouw dooreen genomen, voor alle bestaande bedrijven grond genoeg is, die aan de hoogste eisen voldoet.

Nog duidelijker wordt dit, wanneer we naar de glasbedrijven kijken. In 1940 zou de totale oppervlakte onder glas bedragen hebben 3265 ha (Tuinbouwgids 1945, pag. 169). Uit het oogpunt van kapitaalsbelegging is dat een zeer respectabele oppervlakte, maar gezien op de gehele Nederlandse bodem is het maar 0.15%. Uit bodemkundig oogpunt bezien behoeft er niet de geringste twijfel aan te bestaan, of deze kleine oppervlakte kan veelvoudig gevonden worden onder het beste van het beste, dat binnen de Nederlandse grenzen wordt aangetroffen.

Bij onze schattingen gingen we reeds veel verder, dan we aangekondigd hadden. Wij hadden het oorspronkelijk slechts over die bedrijven, die ondanks alle vakkundige inspanningen de tuinder geen voldoende bestaan opleveren. Deze bedrijven, waarvan wij de oppervlakte niet kennen, maar die toch bezwaarlijk meer dan 30% van het tuinbouwareaal zullen innemen, zullen grotendeels moeten worden verplaatst, tenzij men een werkzaam en bekwaam deel van ons volk wil laten voorttobben onder de omstandigheden, waaronder het is komen te verkeren.

De voortgaande bodemkartering zal de vraag kunnen beantwoorden, waar de noodzakelijk geoordeelde oppervlakte eerste-rangs tuinbouwgrond kan worden gevonden. Men mag, gelijk in het bovenstaande reeds werd opgemerkt, verwachten, dat na de kartering goede gronden te kust en te keur zullen kunnen worden aangeduid.

Het vraagstuk van de verplaatsing van een belangrijk gedeelte van onze tuinbouw is van planologische aard. Wij achten het zeer verheugend, dat een bestemmingsplan voor de Nederlandse tuinbouw in voorbereiding is. Dit plan, waaraan wij, voor zover het bodemkundige vraagstukken betreft, van harte medewerken, zal de nodige richtlijnen voor een verplaatsing op grotere schaal kunnen opleveren. Er zijn nog dringender redenen dan de kostprijzen van de producten om met verplaatsing rekening te houden. Men denke slechts aan de stadsuitbreidingen, die de tuinbouw als het ware oprollen. Ook moet er voor worden gewaakt, dat bij uitstek geschikte terreinen voor de tuinbouw behouden blijven. Dit alles en nog veel meer moet in het bestemmingsplan voor de tuinbouw worden vastgelegd.

Idealen worden nooit bereikt, maar dienen toch gesteld en nagestreefd te worden. De Nederlandse tuinbouw, vooral die onder glas, is een exportindustrie, die op de buitenlandse markten aan de felste concurrentie onderworpen is. Wil deze exporttuinbouw de gunstigst mogelijke resultaten kunnen afwerpen, dan moet de vestiging van deze industrie op de meest geschikte plaatsen worden bevorderd en niet van het toeval afhankelijk zijn. Maar ook de tuinbouw, die de binnenlandse behoeften verzorgt, heeft belang bij een gunstige vestiging. Hoe lager de kostprijs, hoe groter de voordelen voor ondernemer, arbeider en gebruiker. Het ideaal moet

dan ook zijn: alle tuinbouw op de meest geschikte plaatsen. Bodemkundig gesproken zou dit luiden: tuinbouw alleen op de beste gronden.

Men ziet hier het grote verschil tussen tuinbouw en landbouw. De tuinbouw is van deze beide de intensiefste. De vraag van de plaats van vestiging is voor de tuinbouw dan ook belangrijker dan bij de landbouw. Gesteld, dat de tuinbouw de zes beste procenten van de Nederlandse grond in gebruik zou hebben. De landbouw zou dan de rest, d.i. 94% van de totale oppervlakte cultuurgrond blijven gebruiken. De landbouw moet op alle gronden worden uitgeoefend, de slechte inbegrepen. Dit kan niet anders, aangezien men de grond niet ongebruikt zal willen laten liggen. De Nederlandse landbouw kan zich niet veroorloven, wat de tuinbouw in principe wel kan: de meest geschikte terreinen voor zich zelf uitzoeken.

Wij herinnerden reeds aan het feit, dat vele tuinders op slechte bedrijven zitten, omdat goede grond niet te krijgen was. De door ons gedachte verplaatsing van de minder goede bedrijven zal dan ook niet kunnen plaats vinden zonder ingrijpen van de Overheid. Het alternatief: hogere prijzen voor de producten kan echter eveneens slechts worden bereikt door ingrijpen van de Overheid. Naar onze mening is de tuinbouw meer geholpen met een gezondere grondslag dan met een kunstmatig prijspeil, dat vroeg of laat toch niet gehandhaafd zal kunnen worden. Wat wij zouden willen is, dat naast het koor der ontevredenen, die (wellicht niet zonder reden) vragen om hogere prijzen, ook zou weerklinken een geluid, dat vraagt om de gunstigste bestaansvoorwaarden. Het wil ons voorkomen, dat de Overheid aan een dergelijke vraag gemakkelijker zal kunnen en willen voldoen, dan aan de eeuwig herhaalde roep om hogere prijzen.

Dit artikel is bedoeld om bij de talrijke goede kenners van de tuinbouw, die dit tijdschrift lezen, reacties op te wekken. Misschien vindt onze zienswijze bestrijding, misschien instemming. Mocht het laatste het geval zijn, dan zou er aanleiding kunnen bestaan, de quaestie in de tuinbouwipers ter sprake te brengen.

Summary

16. Horticulture Needs the Best Soils

Since a few years modern soil maps are being made of parts of the Netherlands. A few horticultural areas are being mapped also, while others have been studied superficially.

It became evident that many horticulturists are using less adapted ground. The yields of horticultural products, therefore, are lower than the average.

During a depression these farms are not paying and the Government has to aid them financially. Notwithstanding the utmost

endeavours, farms on less good soils will lag behind those on good soils.

Only 6% of the available, cultivated land in the Netherlands is being used for horticulture. Comparing the results of soil mapping with the needs of various plants it appears that 20% of the Dutch cultivated land probably is suitable for horticulture (market growing).

The question arises if it will be worth while to transfer horticulturists on less adapted soils to areas with better soils. The cost of production would decrease considerably and we would be able to compete more easily on foreign markets.

This holds especially for hot house cultures which take 0.15% of the cultivated land. More capital, however, has been invested in this kind of growing.

When horticulture in the Netherlands has to be brought on a sound, economical base the best soil should be used for it.

17. Vroege gronden en bodemkartering

door Prof. Dr C. H. Edelman

Overdruk uit: Plattelandspost (14), 1945, blz. 76

Onder vroege gronden verstaat men gronden, waarop de gewassen zich reeds vroeg in 't voorjaar kunnen ontwikkelen. Voor vele vormen van tuinbouw is de beschikking over vroege gronden van zeer groot belang. Allereerst denken we daarbij aan de „primeurs”, die veelal de trots van de tuinder uitmaken en die vaak zeer hoge prijzen opbrengen. Lang niet iedere tuinder kan met zijn producten zo vroeg aan de markt komen als hij wel zou wensen en menigeen moet het dan ook stellen zonder de extra-inkomsten uit primeurs of althans vroege producten. Maar afgezien van de eigenlijke primeurs hebben de vroege gronden het grote voordeel, dat ook de nateelten veel beter tot hun recht komen en de werkzaamheden op het bedrijf over een langere periode worden verdeeld en daardoor beter kunnen worden geregeld.

Zij, die bodemkundig onderzoek in verband met de tuinbouw verrichten, moeten zich dan ook naast vele andere vraagstukken met de mate van vroegheid van de gronden bezighouden. Zo ook de nieuw opgerichte Stichting voor Bodemkartering, waarvan wij het genoegen hebben als Directeur te fungeren. De bodemkartering beoogt het vervaardigen van kaarten, waarop de wisselingen in bodemgesteldheid staan aangegeven, zodat een goede bodemkaart althans in tuinbouwgebieden ook inlichtingen moet verschaffen over de verschillen in vroegheid van de gronden, die op de kaart onderscheiden zijn.

In latere artikelen zullen wij wellicht ingaan op de lange en